

KOMPETANSE PLAN FOR GRANDEHAGEN BARNEHAGE 2014/17

VENNSKAP

GLEDE

HUMOR

RELASJONER

Trygghet

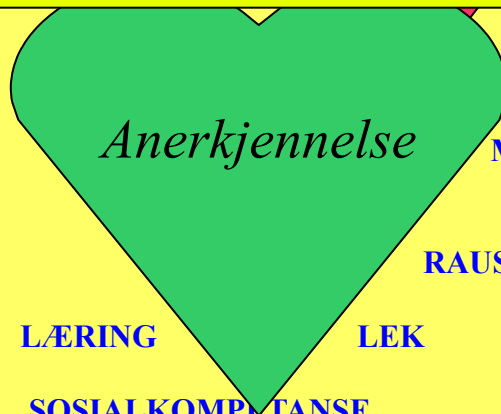

FLEKSIBILITET

Arbeidsglede

KUNNSKAP

VI GJØR HVERANDRE GODE!

LEDELSE

KOMPETANSE

ENGASJEMENT

MEDVIRKNING

TILSTEDEVÆRELSE

RAUSHET

TOLERANSE

LÆRING

LEK

RELASJONSBYGGING

SAMMHANDLING

SOSIALKOMPETANSE

PERSPEKTIVTAKNING

EMPATI

TIDLIG INNSATS

DANNING

RESPEKT

SIKKERHET

INFORMASJON

MÅL

PROGRESJON

Innholdsfortegnelse:

I Grandehagen bhg gjelder følgende knyttet til kompetanseheving og arbeidsmiljø:

Ledelsens visjon.....	s 1
Grandehagen bhg sin visjon.....	s 1
Kompetansehevingens mål.....	s 1
Delmål.....	s 1
Kartlegging/bevisstgjøring.....	s 1
Allsidighet.....	s 1

Aktørenes roller og ansvar.....	s 2
---------------------------------	-----

Grandehagen bhg sine satsningsområder 2014 – 2017

- Pedagogisk ledelse..... s 4
- Være Sammen s 5
- Godt språkmiljø..... s 8

Hvordan jobbe med kompetanseheving i Grandehagen?

- Intern strategi s 11
- Ekstern strategi s 11

Vedlegg kompetanseplanen:

Gjennomføringsplan for kompetanseutviklingen i Grandehagen

- Høsten 2014
- Våren 2015

Arbeidsplan for -

- Være sammen
- Språkarbeid
- Leder utviklingen

I Grandehagen bhg gjelder følgende knyttet til kompetanseheving og arbeidsmiljø:

Ledelsens visjon -

« Skape og tilrettelegge for et trygt og sikkert arbeidsmiljø, som fremmer både fysisk og psykisk helse».

Her skal de ansatte til enhver tid få brukt og utviklet sine ressurser og kvaliteter gjennom kompetanseheving og ved direkte arbeid i praksisfeltet. Dette kan for den enkelte gi grobunn for vekst og styrking både faglig og sosialt.

På denne måten kan den enkelte styrke seg selv ut fra sin egen identitet, sannhet og modell av verden.

Gjennom dette vil den ansatte ha muligheten til å utvide sin egen komfort sone, ved å oppleve TRYGGHET, ANERKJENNELSE og ARBEIDSGLEDE i kollegiet.

Visjon: Vi gjør hverandre GODE!

Mål:

- Heve kompetansen til alle ansatte knyttet til relevante satsingsområder
- Styrke kvaliteten i det pedagogiske tilbudet
- Alle ansatte skal bli kjent med, trygge på og anvende materiellet i «Være sammen» kassen
- Alle skal bli kjent med og trygge på innholdet i Snakkepakken og anvende dette i det pedagogiske arbeidet.
- Utvikle og bruke den Emosjonelle verktøykassen.

For å få til dette – er det satt følgende delmål:

- ha god kvalitets sikring (bruke gruppe møtene, og evaluerings møtene)
- skape trygghet
- gi rom for individuelle forskjeller
- snakke til og med hverandre
- øke den enkeltes bevisstgjøring på egne kvaliteter og ressurser
- være bevisst sin egen voksen rolle
- i vareta god kultur slik at endring skaper nysgjerrighet og undring og ikke motstand.
- Sette av penger i budsjettet
- godt kvalitets arbeid internt

Kartlegging/bevisstgjøring:

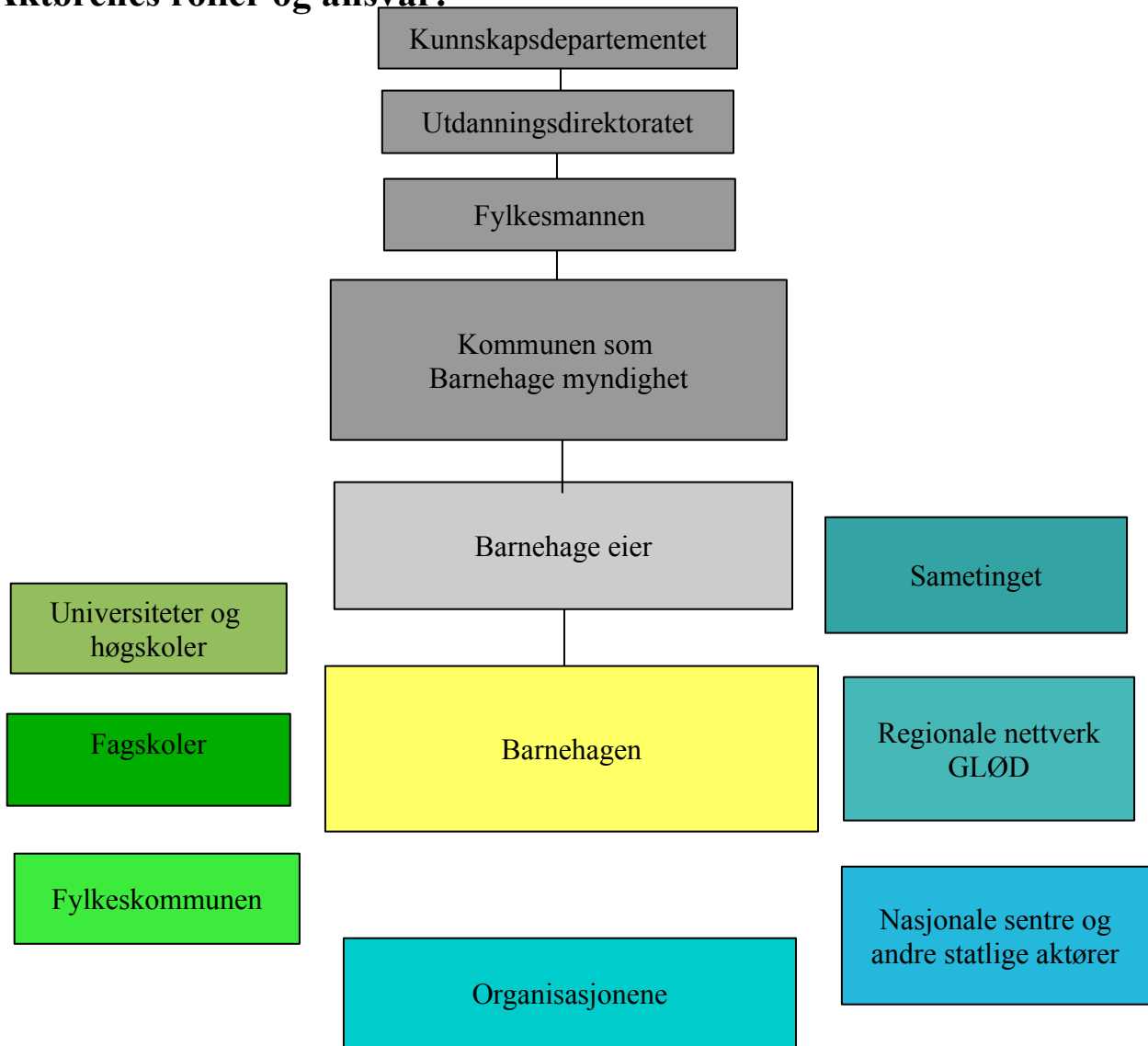
Grandehagen bhg ønsker å beholde sine beviste medarbeidere som ser kvaliteten i det de gjør og tar ansvar for egen læring Dette ved å meddele på hvilket område det er behov for økt kompetanse og egne interesse områder knyttet til det pedagogiske arbeidet. Videre er det også en kultur på å dele kunnskap og erfaringer med kolleger. På denne måten kan alle bidra til kompetanseheving internt. SWOT vil bli brukt

Allsidighet:

Vi ønsker å satse på tverrfaglighet i vår personal gruppe og har pr i dag både barnehagelærer, barne og ungdomsarbeidere, vernepleier og assistenter som benytter tilbudet i assistent opplæringen fra fylket.

Vi har også praksisplasser knyttet opp mot videregående skoler i Aust Agder og praksis plasser knyttet til de som trenger å teste ut egen arbeidsevne under tiltak. Eks i samarbeid med Proflex/Nav.

Aktørenes roller og ansvar:

Barnehage eier:

- Virksomheten skal drives i samsvar med gjeldene lovverk (§7 bhg l)
- Har et ansvar for å gi de ansatte nødvendig opplæring for å kunne utøve yrke.
- Eier må også sørge for at pedagognormen oppfylles etter §§ 17 og 18 i bhg loven og forskriftene til dette.
- Kartlegge kompetansebehovet
- Kompetanse utviklingen
- Sette av midler til kompetanse utvikling
- Ha en langsiktig plan for dette

Barnehagen:

Daglig Leder:

- Motivere og inspirere til kompetanseheving hos personalet og forvalte ressursene forsvarlig
- Lede det pedagogiske utviklings arbeidet på et overordnet nivå

Pedagogiske lederne:

- Sikre kvaliteten på det pedagogiske arbeidet
- Sammen med dagligleder ansvar for at samfunns mandatet oppfylles
- Realisere målene i Rammepanen
- Veilede det øvrige personalet

De øvrige ansatte:

- Delta jevnlig i kompetanse utviklings tiltak og utviklings arbeid, dette for å heve sin egen kompetanse og øke sin forståelse for barnehagens innhold og oppgaver.

Fylkesmannen:

- Iverksette og følge opp de statlige kompetanse utviklings tiltakene og
- Se til at utviklings arbeid og implementering skjer i nær kontakt med kommune som barnehagemyndighet
- Gjennom tildelingen av statlige midler påse at kommunen som myndighet ivaretar kompetanse behovene til både kommunale og private bhg.
- Sette igang regionale kompetanse tiltak, i dialog med kommunen

Fylkeskommunen:

- Ansvarlig for den videregående opplæringen
- Gir tilskudd til opplæring
- Utvikle egnede opplegg for assistenter i samarbeid med kommunene og yrkes opplærings nemndene

Fagskoler:

- Dekke behovet for utdanning hvor den praktiske yrkes utøvelsen tillegges stor vekt i fht mer teoretisk tilnærming

Universiteter og høyskoler:

- Tilby gode videre og etterutdanninger i tillegg til barnehage lærer utdanningen

Nasjonale sentere:

- Bidra til gjennomføringen av nasjonal utdannings politikk
- Være en ressurs i nasjonal satsning

Kunnskap og utdannings direktoratet:

- Det overordna ansvaret for kompetanse strategien
- Finansierer kompetanse tiltakene
- Innhenter årlige rapporter om hvordan midlene blir brukt
- Utvikle studietilbud

Sametinget:

- Samarbeidspartner til departementene i arbeidet for rekruttering og kompetanseutvikling rettet mot samiske barn.

Organisasjonene:

- Arbeidsgiver org skal gjøre strategien kjent i egen organisasjon
- Være konstruktive samarbeids partnere

Grandehagen barnehages Satsingsområder 2014 - 2017:

- Pedagogisk ledelse – barnehagen som lærende organisasjon
- Være sammen – med fokus på relasjoner og bevisste voksne
- Godt språkmiljø for alle barn

Pedagogiske verktøy:

- Lederpermen fra våre lederseminarer, men refleksjoner og egen jobbing
- «Være sammen» kassen med ulikt pedagogisk materiell
- Snakke pakken, Grunnlaget, Tall og språksprell
- Emosjonell verktøy kasse på avdelingene

Pedagogisk ledelse:

Grandehagen bhg ønsker å satse på å ha gode ledere som ser sine medarbeider for det de kan og den de er. Det er viktig å kjenne sitt personal, slik at hver og en vil få de utfordringen de trenger for å heve sin kompetanse. På denne måten vil en våken ledelse være med å legge tilrette for en god pedagogisk kvalitet i et stimulerende læringsmiljø både for små og store i fremtidens bhg. Dyktige ledere ser de ressursene personalet sitter inne med og kulturen hos er at alle får tatt i bruk sine ressurser og egenskaper på en positiv måte, både for seg selv og andres beste.

I Grandehagen har våre møter en slik funksjon at det skal gi grobunn til undring, nysgjerrighet, og refleksjon knyttet til egen praksis og nytt fagstoff.

Hovedmålsetningene er at vi i leder gruppen etablerer en felles forståelse av ledelse og utøvelse av dette i Grandehagen bhg. I tillegg settes det fokus på konkrete og relevante utfordringer, som er med på å bidra til økt handlings kompetanse i ledergruppe Et av målene er å øke bevisstheten på egen lederrolle.

Grandehagen har fått kompetanse midler (15000.-) fra Fylket til «Pedagogisk ledelse i fremtidens barnehage som en lærende organisasjon»

Vi har en ekstern mentor fra Human Samskaping Tommy Nordang, som vi har et nært samarbeid med i vår leder utvikling. Vår satsing går ut på å ha to ledersamlinger i året over to dager, der vi jobber med følgende emner og temaer:

- leder utfordringer
- ledelses kjennetegn
- kommunikasjon – lederens viktigste verktøy
- motivasjon og jobbholdninger
- positive emosjoner og adferd i organisasjoner
- LØFT
- personlig lederskap – det å lede er å stå for noe
- personlig ledelse
- prestasjons ledelse
- kjernekvadranten som verktøy til økt selvbevissthet
- selvledelse og superledelse
- menneskesyn og ledelse
- delegering
- tilbakemeldinger og coaching

Være sammen:

Grandehagen har hatt hele personalet med på kurs og har sendt to pedagogiske ledere på veilednings kurset.

Vi jobber med kontinuerlig med teorien og hele personalet har heftene 1 og 2, pedagogene 1-4. Gruppene jobber ulikt mot samme målet – nemlig å bli en god og varm voksen (autoritativ) som bygger gode relasjoner med barna, der de er en god rolle modell i barnas hverdag. Det krever en bevist jobbing med dette over tid og hos oss i Grandehagen mener vi det er viktig med god implementering for at det skal bli god kvalitet i arbeidet.

Implementering

- effekten av arbeidet
- omsette ideer og teori i det daglige praktiske arbeidet
- suksess faktor - trening

Vi må ha en felles forståelse for arbeidet vi gjør:

- IGP

I: individuelt (tenke/selvrefleksjon)

G: gruppe (strukturert refleksjon i gruppe – på møtene, på bakgrunn av I)

P: plenum (legge det frem, videreføring av kollektiv kompetanse på bakgrunn av G)

- Hvordan bygge relasjoner? 3 pkt

- Banking time

- Tilstedeværelse for barnet/ se barnet

- Full fokus – positive opplevelser

Alle stemmer er like viktige!

For å få i gang en god refleksjon i gruppen, er det viktig at alle deltar.

En måte man kan gjøre det på er for eksempel å skrive ned et ord på hver lapp for tema som er i fokus.

Når alle har gjort det, skriver vi alt ned og ser hva vi har felles.

Dette kan videre presenteres for hverandre på avdelingsmøter og gruppemøter, slik at vi får en kollektiv forståelse.

Eksempel på refleksjon:

Refleksjon av en varm voksen:

Hva kjennetegner en varm relasjon?

1. Hvordan ser du det?
2. Hvordan hører du det?
3. Hvordan gjør du det?

Alle skriver ned ord på hvert punkt.

Eller: Hvordan skaper du god stemning i personalgruppen?

KAPASITET FOR ENDRING

Dette handler om:

- Ferdigheter – Hva får jeg til?
- Motivasjon – synes jeg dette er gøy?
- Kunnskap – Kan jeg få nok? f.eks Kjernekomponentene
- Holdning/verdigrunnlag – handler om refleksjon, verdier.

Avgjørende faktorer for å implementere en endring.

Barnehagen skal være en lærende organisasjon – og:

- **Du blir en bedre voksen**
- **Du møter barna på en annen måte**
- **JA, det tar tid – men du får igjen med at du blir en varmere voksen!**

Relasjonsbygging!

«være sammen»

Bygge relasjoner.

«Det finnes mange måter å utvikle relasjoner på og fordype disse over tid. Det dreier seg om alt fra småprat i daglige situasjoner, lekeaktiviteter, matlaging, musikk, fysisk nærhet, turgåing og mye annet. Det grunnleggende er at den voksne virkelig satser på relasjonen til barnet. Under implementering av «være sammen» kan man sikre seg at hvert barn i barnehagen har minst en voksen med spesialoppdrag å bygge den varme relasjonen til akkurat dette barnet.» (kompetanseløft i barnehagen side. 20,21)

Banking time.

«Professor Robert Pianta ved University of Virginia i USA (1999) bruker begrepet banking time. Dette handler om den voksnes kvalitetstid i samvær med det enkelte barn. Banking time er de gyldne øyeblikk gjennom dagen hvor det etableres en helt spesiell god og varm atmosfære mellom barnet og den voksne. Verdien av dette kan knapt undervurderes når det gjelder å styrke relasjonen dem imellom.» (kompetanseløft i barnehagen side 21)

Investering i relasjon.

«Metaforen banking time henspiller på at man som voksen investerer penger i barnets relasjonelle og emosjonelle erfaringsbank slik at man har noe å gå på når man trenger å ta et uttak. Et slikt uttak kan være en irettesettelse eller form for grensesetting som dette barnet normalt vil reagere negativt på. Men fordi den voksne har passet på at banken er i pluss, klarer barnet å respondere adekvat på grensesettingen. Relasjonen er på plass.

I banking time åpnes mulighetene til positiv og annerledes samspill mellom den voksne og barnet. Det blir lettere å bygge opp den varme relasjonen, den som er hele grunnlaget for den autorative voksenstilen».

(kompetanseløft i barnehagen side 21, 29)

Den autorative voksenstilen.

«Den autorative stilen innebærer at de voksne viser varme og omsorg ovenfor barnet, samtidig som de er tydelige. Den varme og grensesettende voksne arbeider bevisst med å utvikle gode relasjoner til barnet og viser en aksepterende holdning. Barnet mottar det som omhandler om krav og kontroll i en atmosfære som er preget av varme og tillit. Den varme og tillitsfulle relasjonen er grunnleggende for den autorative voksenstilen. Varme og grensesettende voksne har respekt for barnets autonomi og fremmer demokratiske prinsipper. De gir rom for det medvirkende barnet».

(kompetanseløft i barnehagen side 18.)

Hver enkel voksen i barnehagen har jobbet med å bevisstgjøre seg selv på hvilken voksenstil de har. Gjennom dette arbeidet har personalet blitt mer bevisst hva det vil innebære å være en autoritativ voksen.

Temahefte om barne medvirkning.

«Å ta utgangspunkt i FNs rettighetstenkning i kombinasjon med nyere forskning om barns subjektivitet innebærer at førskolelærer og andre med ansvar for barnehagens pedagogiske innhold må sette søkelys på voksenrollen i barnehagen..... En slik yrkesrolle må jobbes fram over tid slik at den etter hvert gjennomsyrrer dagligdags samspill». (Temahefte om barns medvirkning side 25)

FORELDRESAMARBEID - og gjensidige forventinger:

Rammeplanen 1.6 Samarbeid med barnas hjem:

"Foreldre og barnehagens personal har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling. Det daglige samarbeidet mellom hjem og barnehage må bygge på gjensidig åpenhet og tillit." I Grandehagen jobber personalet hele tiden for at barna deres, det kjæreste dere har, skal ha en trygg og god hverdag. Det er omsorgsfulle voksne, som ser barnet og tar hvert enkelt barn på alvor. Foreldrene i Grandehagen skal være trygge på at deres barn blir ivaretatt, sett og respektert og at de får være med i fellesskap som gjør dem godt. Barnehagens personal og foreldrene har et felles ansvar for barnas trivsel og utvikling. Vi ser at den daglige kontakten med foreldrene er et viktig møte, hvor vi kan utveksle informasjon og fortelle hvordan barnet har det i barnehagen. (Virksomhetsplanene side 19)

Se også forøvrig vedlegget knyttet til «Være sammen» og vårt årshjul

Lek:

Leken er et viktig pedagogisk virkemiddel, for å skape gode relasjoner mellom både barn og voksne.

Det å ha et BLIKK for leken er viktig og den voksnes rolle her vil være:

- invitere til lek
- være med på lek
- observere lek
- skape gode overganger

Det er viktig å være bevisst at:

- Lekerutiner kan være arena for mobbing
- At man kan være utenfor lek, selv om man er inne i en lek
- Vi kan tenke lek i det meste – Fra kampek og mye fysisk utfoldelse til lekerutiner av mer konstruksjonsmessig karakter og familie lek.
- Være bevisst hvilke barn som har gode leke rutiner – hva er en god leke rutine?
- Ha nok med TID
- FELLE SOPPLEVELSER – som er positive er med på å styrke relasjonene mellom både barna og de voksne.
- VENNSKAP – gjennom gode opplevelser og relasjoner skapes gode vennskap, som gir trygghet og glede i hverdagen.
- Hvordan kan vi voksne være med på å forlenge leken?

Godt språk miljø:

Barna omgies av voksne som er gode språk modeller som støtter barnas tilegnelse av språket gjennom bhg hverdagen. Det vil i praksis si at den voksne skal tilpasse seg de språklige aktivitetene til barnas språklige ferdigheter, interesser og initiativ. Den voksne viser interesse for det barnet sier og vi undrer oss sammen. På denne måten skal barna oppleve meningsfulle sammenhenger i hverdagen.

Som et ledd i bhg mål om å bli sosialt handledyktig som en del av den sosiale kompetansen, ser vi på det som viktig at barna får varierte og positive erfaringen med å bruke språket sitt som et kommunikasjons middel, redskap og uttrykk for egne tanker. Dette for å kunne meddele meninger og følelser til de som barna omgir seg med i sin hverdag - både i bhg og hjemme.

I Grandehagen jobbes det aktivt med språklig bevisstgjøring.

- **I hverdagen** er det mange men små grep vi kan gjøre for å bedre barnas språkferdigheter.

1. Når vi snakker sakte til barna så får de med seg setningsoppbygningen, alle ordene og stavelsene i disse. De venner seg også til å snakke saktere selv sånn at de lettere får med seg de vriene lydene.
 2. Ved at vi voksne sier navnet på ting vi holder på med så lærer barna flere ord. Hvorfor ikke si løft det høyre beinet ditt isteden for bare løft beinet? Det er ikke noe i veien for at barn kan lære høyre og venstre når de er små, men vi må bruke det sånn at de hører det i bruk. Ved at ord og navn blir brukt så lærer barna disse på en naturlig måte.
 3. Det gjelder også ved mat situasjonen. Isteden for å spørre barna om de vil ha sånn eller sånn så lærer de mer dersom vi spør om de vil ha salami eller leverpostei. Kanskje de minste ikke kan si disse navne anda, men de vet iallefall hva de heter, og språket kommer etter hvert. Hos de minste så kan vi kreve at de prøver å si noe og ikke bare peker, klynker.
 4. Noen barn bruker lang tid på å få sagt det de skal. Da er det viktig at vi som voksne språkmodeller tar oss tid og lar barna snakke ferdig. Det er ikke uvanlig at barn stotrer når de er i lærer prosesser med språk. Ro ned tempoet og vis barnet at du har tid til å høre på det som blir sagt.
 5. Dersom barnet har uttale feil og mangler lyder så skal vi som voksne gjenta ordet på en riktig måte.
Feks: Barnet : jeg vil ha jake....
Voksne: å ja vist skal du få Rake.
- Gjerne da med ekstra trykk på den lyden barnet sier feil. Dette gjøres der det føles naturlig.
6. Ved at vi bruker riktig språk til barna så slipper de å «av lære» noe for å lære noe annet. Hunden vil alltid være en hund..... den sier vov vov....
 7. Ved å være i dialog med barna så lærer vi dem hvordan de skal prate med andre. Når man spør om noe så «krev» et svar. Om ikke barnet svarer så henvend deg til barnet på nytt. Lær også barna at det er tur taking i en dialog. Når den andre prater så må de vente på tur.
 8. Det å spille spill er det mye språk i. Ta lotto feks. Her kan man prate om det som er på bildene. Kanskje vi kan lage en annen vri der man forklarer hva som er på bilde, så kan de andre som spiller med se på sine brett om de har dette bilde.

• Språkgrupper

1. Organisering:

Ved å dele barna inn i aldersgrupper / ferdighets grupper kan arbeid lettere tilpasses. Det kan være en fordel å ha små grupper fra starten. Jo yngre barna er jo mindre grupper.

I små grupper kan vi lære barna til å få et rikt språk ved å la de øve seg på å forklare hva de ser. Da kan vi bruke alias spillet, lotto, memory eller andre egnete bilder. I starten kan det være utfordrende nok at de skal finne ut hva vi forklarer. (la bildene ligge på gulvet) Etterhvert kan et og et barn forklare og de andre barna skal gjette. Evt så kan dette gjøres mellom barn-voksen også.

2. Hjelpemidler:

Vi har mange hjelpe midler i barnehagen.

Grunnlaget er en perm som tar for seg begrepslæring. Her finner vi metodikk for hvordan lære barna om farger, form, størrelse, lengde, høyde osv.

Metoden for innlæring er likt på alle begrepene.

Jeg kan her ta et eksempel på rød farge. Det er begrepet farge som er hoved ingrediensen. Rød er navnet på fargen. Derfor er det viktig at ordet farge er med i innlæringen sånn at barnet skjønner at rød er en farge. Vi finner fram flere gjenstander med rød farge, gjerne i fler nyanser.

Ta opp en ting og spør barna: hva er dette? Videre spør vi om hva den kan brukes til. Dersom vi bruker en tallerken som et eksempel så vil barna ofte svare spise, på spørsmålet om hva den kan brukes til. Da spille vi litt dumme.... Hæææ kan jeg spise denne??? Nei... Vi kan ha maten på tallerkenen. Dersom barna er større så kan de selv komme fram til denne løsningen.

Når alle tingene er gjennomgått (kanskje etter noen ganger) og barna begynner å få litt grep om denne fargen så kan vi spørre om hva som er likt med disse tingene. Barna vil da ofte svare fargen.

Om vi da trekker fram to sakser, en rød og en blå så vil barna nekte for at disse er like.

Riktig skal vi da si de har ikke lik farge, den er ulik. Men tingen er lik for de er begge to sakser.

På denne måten vi barna få inn begreper som ulik og lik også.

Preposisjoner er også ting som barna skal få kjennskap til. Ved å bruke det i hverdagen får de en god hjelp, men noen trenger mer hjelp. Da kan man bruke farger eller dyr og en liten stol. Be barna ta en ting og sette det på en bestemt plass i forhold til stolen. Her kan vanskelighetsgraden endres etter det enkelte barnet. Noen takler kanskje nektende setninger. Ta en fargeblyant som ikke har rød farge og legg den under stolen. Noen barn kan ta to beskjeder samtidig, mens andre må kanskje ha en og en. Vi har også et fint «hus» som kan hjelpe til med innlæring av pronomen.

Lesing: Det er mye læring i det å lese bøker og fortelle eventyr. Det som er lurt å gjøre er å prate om det som har blitt lest / fortalt etterpå. Når barna begynner på skolen skal de etterhvert lese for å lære, og da er det nyttig å ha lært seg å huske det som blir lest.

De vil også på denne måten lære seg oppbyggingen i en fortelling.

En annen måte å lære de oppbygning på er å lage historier med de. Da er fantasi reiser en god ting. Her må barna bruke ord og begreper de har lært for å forklare det de «ser» Ved å fortelle de at man skal respektere det de andre barna har sagt og at alt som kommer fram må bli med videre, så lærer barna å respektere andres meninger og høre på deres meninger.

Som voksen kan man også få med de stille barna. Oj jeg ser noe på det treet.... hva er det XXX?

Et tips er å lage et skille mellom disse to verdene. Lag deg en måte å reise ut på og en måte å komme hjem igjen.

Snakkepakken og Språksprell:

Rim og Regler: Ved å lære barna rim, regler, dikt og vitser så lærer de mye om språkets oppbygning. De lærer å høre etter lyder som ligner på hverandre og mye om rytme.

Ord kan feks også klappes for å kunne høre hvor mange stavelser ol. Det å lytte etter lyder er også fremmede for barns oppmerksomhet overfor lyder. Lag en lyd med noe barna ikke ser og la de gjette hvordan lyden ble til. Evt vis de hva du skal bruke, og spør hvordan du lagde den. Man kan også legge seg ned ute og lytte etter lyder. Ved å øve på dette blir barn mer bevist lydene o språket vårt og har lettere for å klare seg greit i rettskrivning.

Du vil finne mange gode ideer i tall og språksprell, grunnlaget og snakkepakken

Til syvende og sist er det kun din fantasi som lager begrensninger for hvordan man kan jobbe med språket.

3. Individuelle planer

Det vil alltid være barn som trenger det lille ekstra. Disse barna skal få sin individuelle plan med mål som alle de voksne på gruppa skal jobbe mot. Enten det skal være i liten gruppe eller alene med voksen. Ut fra hvilke mål det enkelte barnet har, så lager man et innhold som beriker barnets kunnskap og mestring.

Disse målene skal evalueres etter en gitt periode for så å endres eller fortsettes.

Hvordan jobbe med kompetanseheving i Grandehagen?

I Grandehagen bhg sitter vi på mye kompetanse intern og velger derfor også å benytte denne kompetansen som et ledd i vår strategi plan for kompetanseheving. Det å benytte personalets ressurser, egenskaper og fagkompetanse, som et viktig ledd i bhg kompetanse plan, vil gi både den som meddeler og den som tar i mot viktig kunnskap om felles praksis. Dette fordi vi ser og opplever tingene rundt oss på ulike måter.

Visjon: *Vi gjør hverandre GODE!*

Intern strategi:

- Planleggings dager – brukes til å evaluere, og ta læring av det som har vært med seg i videre planlegging. Bevist fokus på mål og de ressursene vi har og på denne måten anvende de til det beste for alle i bhg.
- Gruppe møtene som på mandager. Her skal tiden brukes til evalueringer og refleksjon på pedagogisk praksis knyttet til de ulike prosjektene og satsningsområdene, som til enhver tide foregår i gruppene. To av gruppe møtene i mnd skal gå med til å reflektere og evaluere «Være sammen»
- Ledermøtene – tema er ledelse og anvendelse av dette i praksis. Refleksjon rundt egen ledelse og lederrolle. Hvilke utfordringer man møter og løsning.
- Personal møtene – Dette har vi hver 6 uke. Det vil være emner knyttet til våre satsningsområder, som her vi være i fokus. Vi vil evaluere hvor vi er ifht mål og om det må justeringer til.

Her vil det bl.a legges opp slik at vi kan høre hva og hvordan de andre gruppene jobber i praksis, knyttet til satsningsområdene i denne kompetanse planen. Hva de møter av utfordringer underveis og hvordan de har taklet disse. Hvordan brukes de menneskelige ressursene til det beste for både små og store?

- Det vil også legges vekt på HMS og internkontroll, samt IA arbeid knyttet til arbeidsgiver og arbeidstakers rettigheter og plikter.
- De som har vært på eksterne kurser forteller om hvordan de opplevde temaet og hvilke refleksjoner de gjør seg rettet mot egen jobb.
- Sosiale sammenkomster, teambuilding og studieturer - der vi styrker samholdet i personal gruppen samtidig som vi får faglig påfyll.

Ekstern strategi:

- Vi vil satse på faglig påfyll utenfra knyttet til våre satsningsområder. For nærmere detaljer kan sees på planen for gjennomføring.
- Vi vil benyttet oss av både de tilbud som kommer fra Arendal kommune, som er knyttet til våre satsningsområder og det som kommer fra Fylkesmannen.
- Knyttet til pedagogisk ledelse har vi en gang i halv året et to dagers lederseminar med Tommy Nordang fra Human Samskaping

Gjennomførings plan for kompetanse utvikling i Grandehagen bhg 2014/2015

Høsten 2014

Dato	Tiltak – Innhold	Mål med det vi gjør	Ansvar	Målgruppe	Lærings form	Evaluering – hva sitter vi igjen med
04.08.2014	Planleggings dag	Legge føringer for nytt bhg år	Daglig leder	Hele personalet	Gruppe arbeid og type foredrag	
28.08.2014	Foreldre møte	Innblikk i hva vi skal gjøre dette bhg året	Daglig leder og pedagogiske lederne	Hele foreldre gruppen og personalet	Felles informasjon og gruppe arbeid	Være i gruppene med foreldrene var en suksess, da foreldrene var mer engasjerte og pratsomme
08.09.2014	Assistent opplæring	Øke bevisstheten på viktigheten av assistent rollen i barnas hverdag	Fylkesmann en Arendal kommune	Assistenter, Kari og Birgitte er med dette året	Foredrag / diskusjon	
16.09.2014	IA konferansen	Øke bevisstheten på arbeidsgiver ansvaret og verneombud ets rolle	Nav arbeidslivs senter	Daglig leder og verneombud	Foredrag	
29-30 september	Ledersemina r	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig Leder Tommy Nordang	Lederne i bhg	Foredrag, refleksjon og små grupper	
06.10.2014	Fra bekymring til handling	Øke tryggheten og bevisstheten knyttet til barns beste	Arendal Kommune	Lederne i bhg	Foredrag og diskusjon	
13.10.2014	Assistent	Øke	Fylkesmann	Assistenter,	Foredrag /	

	opplæring	bevisstheten på viktigheten av assistent rollen i barnas hverdag	en/ Arendal Kommune	Kari og Birgitte er med dette året	diskusjon	
13.10.2014	Planleggings dag	Øke bevisstheten på eget ansvar for egen arbeidsglede og motivasjon i jobbhverdagen	Daglig Leder Egil Foss Iversen	Alle ansatte	Foredrag / smågrupper med praktisk oppgave/ refleksjon og diskusjon	
23 – 26 oktober	NLP practioner	Økt bevisstgjøring på seg selv og iboende ressurser	NOCNA	Malene	Foredrag/ praktiske øvelser og refleksjon	
29.10.2014	Møte ang Strategi for kompetanseheving	Få ideer til egen strategi plan for kompetanseheving i Grandehagen	Arendal kommune	Alle daglige ledere	Foredrag / diskusjon i smågrupper	
05.11.2014	Kvelds kurs	Kompetanse heving på valgt interesse område	Daglig leder for initiativ	5 stk	Foredrag	
05.11.2014	Assistent opplæring	Øke bevisstheten på viktigheten av assistent rollen i barnas hverdag	Fylkesmann en/ Arendal Kommune	Assistenten, Kari og Birgitte er med dette året	Foredrag / diskusjon	
06.11.2014	Dagskurs «Utfordrende barna»	Kompetanse heving på et område som er behov for å øke bevisstheten på		Liv hege og Maria	Foredrag	
12.11.2014	«Leken først – det andre etterpå»	Øke kunnskap knyttet til		Wenche	Foredrag	

		lek				
13.11.2014	Arbeids møte ang Grandehagen strategiplan for kompetanseheving	Igangsette arbeidet med planen	Daglig leder	Edel, Wenche, Tone, Vibeke og Malin	Gruppe arbeid og ide utveksling	
24.11.2014	Avdelings møte Paletten		Eirin	Paletten		
27 – 30 november	NLP practioner	Økt bevisstgjøring på seg selv og iboende ressurser	NOCNA	Malene	Foredrag/ praktiske øvelser og refleksjon	
04.12.2014	Fagdag for lærlinger og veiledere		Opplæringskontoret	Tommy og Hilde	Foredrag	
04.12.2014	Personal møte - halv planleggings dag	Jobbe med neste bhg år og strategi planen for kompetanseheving og Være sammen	Daglig leder og ped ledere	Hele personalet	Foredrag og gruppearbeid	

VÅREN 2015

DATO	INNHold	MÅL MED DET VI GJØR	ANSVAR	MÅL GRUPPE	LÆRINGS FORM	EVALUERING – hva sitter vi igjen med?
02.01.2015	Planlegging sdag	Øke vår bevissthet på det vi jobber med, dele erfaringer og planlegge fremover	Daglig leder og ped ledere – alle bidrar	Hele personalet	Gruppe arbeid, fremlegg og foredrag	
05.01.2015	Leder møte	Oversikt over nytt år	Daglig leder	Daglig leder og avd ledere	Informasjons utveksling, refleksjon og evt måljustering	
05.01.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
12.01.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
12.01.2015	Møte med bedriftshelse tjenesten	Status handlings plan	Dagligleder	Daglig leder og verneombud	Informasjons utveksling	
19.01.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
19.01.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
21.01.2015	Kvelds kurs	Kompetanse heving knyttet til relasjons arbeid	Kanvas Daglig leder	Hele personalet	Foredrag/ refleksjon og erfarings deling	
26.01.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	

		relasjons arb med barn.				
02.02.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
02.02.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
05.02.2015	Fagdag	Innput	Fylkesmannen	Hele personalet	Foredrag	
09.02.2015	Helsekontroll	Helsesjekk	Yrkeshelse Sør	Hele personalet	Helse sjekk, samtale	
09.02.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
16.02.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
16.02.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
23.02.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
02.03.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
02.03.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	

DATO	INNHOLD	MÅL MED DET VI GJØR	ANSVAR	MÅL GRUPPE	LÆRINGS FORM	EVALUERING – hva sitter vi igjen med?
09.03.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
16.03.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
16.03.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
17.03.2015	Kveldskurs	Kometanse heving		Alle priv bhg	Foredrag	
23.03.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
30.03.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
30.03.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
13.04.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
20.04.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	

20.04.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
27.04.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
30.04.2015	Planlegging sdag	Fysisk fostring – studietur	Daglig leder	Hele personalet	Fysisk aktivitet, reflesjon og evaluering av prosjekt	
04.05.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
04.05.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
11.05.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
18.05.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen lederrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/mål justering	
18.05.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
01.06.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
08.06.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye	

		ledersrolle			mål/måljustering	
08.06.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
15.06.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	
22.06.2015	Leder møter	Øke bevisstheten på egen ledersrolle	Daglig leder	Hele leder gruppen	Refleksjon, evaluering og evt nye mål/måljustering	
22.06.2015	Gruppe møter	Planlegging fremover, refleksjon og evaluering	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjoner evaluering og veien videre	
29.06.2015	Være sammen møter	Økt bevissthet på egen voksen rolle og relasjons arb med barn.	Pedagogiske lederne	Hele gruppen	Refleksjon evaluering og veien videre	

GRANDEHAGEN

BARNEHAGE

VÆRE SAMMEN

2015- 2017

"Vi gjør hverandre GODE!"

Implementering

- effekten av arbeidet
- omsette ideer og teori i det daglige praktiske arbeidet
- suksess faktor - trening

Vi må ha en felles forståelse for arbeidet vi gjør:

- IGP

I: individuelt (tenke/selvrefleksjon)

G: gruppe (strukturert refleksjon i gruppe – på møtene, på bakgrunn av I)

P: plenum (legge det frem, videreføring av kollektiv kompetanse på bakgrunn av G)

- Hvordan bygge relasjoner? 3 pkt

- Banking time

- Tilstedeværelse for barnet/ se barnet

- Full fokus – positive opplevelser

Alle stemmer er like viktige!

For å få i gang en god refleksjon i gruppen, er det viktig at alle deltar.

En måte man kan gjøre det på er for eksempel å skrive ned et ord på hver lapp for tema som er i fokus.

Når alle har gjort det, skriver vi alt ned og ser hva vi har felles.

Dette kan videre presenteres for hverandre på avdelingsmøter og gruppemøter, slik at vi får en kollektiv forståelse.

Eksempel på refleksjon:

Refleksjon av en varm voksen:

Hva kjennetegner en varm relasjon?

1. Hvordan ser du det?
2. Hvordan hører du det?
3. Hvordan gjør du det?

Alle skriver ned ord på hvert punkt.

Eller: Hvordan skaper du god stemning i personalgruppen?

KAPASITET FOR ENDRING

Dette handler om:

- Ferdigheter – Hva får jeg til?
- Motivasjon – synes jeg dette er gøy?
- Kunnskap – Kan jeg få nok? f.eks Kjernekomponentene
- Holdning/verdigrunnlag – handler om refleksjon, verdier.

Avgjørende faktorer for å implementere en endring.

Barnehagen skal være en lærende organisasjon – og:

- **Du blir en bedre voksen**
- **Du møter barna på en annen måte**
- **JA, det tar tid – men du får igjen med at du blir en varmere voksen!**

Relasjonsbygging!

«være sammen»

Bygge relasjoner.

«Det finnes mange måter å utvikle relasjoner på og fordype disse over tid. Det dreier seg om alt fra småprat i daglige situasjoner, lekeaktiviteter, matlaging, musikk, fysisk nærhet, turgåing og mye annet. Det grunnleggende er at den voksne virkelig satser på relasjonen til barnet. Under implementering av «være sammen» kan man sikre seg at hvert barn i barnehagen har minst en voksen med spesialoppdrag å bygge den varme relasjonen til akkurat dette barnet.» (kompetanseløft i barnehagen side. 20,21)

Banking time.

«Professor Robert Pianta ved University of Virginia i USA (1999) bruker begrepet banking time. Dette handler om den voksnes kvalitetstid i samvær med det enkelte barn. Banking time er de gylne øyeblikk gjennom dagen hvor det etableres en helt spesiell god og varm atmosfære mellom barnet og den voksne. Verdien av dette kan knapt undervurderes når det gjelder å styrke relasjonen dem imellom.» (kompetanseløft i barnehagen side 21)

Investering i relasjon.

«Metaforen banking time henspiller på at man som voksen investerer penger i barnets relasjonelle og emosjonelle erfaringsbank slik at man har noe å gå på når man trenger å ta et uttak. Et slikt uttak kan være en irettesettelse eller form for grensesetting som dette barnet normalt vil reagere negativt på. Men fordi den voksne har passet på at banken er i pluss, klarer barnet å respondere adekvat på grensesettingen. Relasjonen er på plass.

I banking time åpnes mulighetene til positiv og annerledes samspill mellom den voksne og barnet. Det blir lettere å bygge opp den varme relasjonen, den som er hele grunnlaget for den autorative voksenstilen».

(kompetanseløft i barnehagen side 21, 29)

Den autorative voksenstilen.

«Den autorative stilen innebærer at de voksne viser varme og omsorg ovenfor barnet, samtidig som de er tydelige. Den varme og grensesettende voksne arbeider bevisst med å utvikle gode relasjoner til barnet og viser en aksepterende holdning. Barnet mottar det som omhandler om krav og kontroll i en atmosfære som er preget av varme og tillit. Den varme og tillitsfulle relasjonen er grunnleggende for den autorative voksenstilen. Varme og grensesettende voksne har respekt for barnets autonomi og fremmer demokratiske prinsipper. De gir rom for det medvirkende barnet».

(kompetanseløft i barnehagen side 18.)

Hver enkel voksen i barnehagen har jobbet med å bevisstgjøre seg selv på hvilken voksenstil de har. Gjennom dette arbeidet har personalet blitt mer bevisst hva det vil innebære å være en autorativ voksen.

Temahefte om barne medvirkning.

«Å ta utgangspunkt i FN's rettighetstenkning i kombinasjon med nyere forskning om barns subjektivitet innebærer at førskolelærere og andre med ansvar for barnehagens pedagogiske innhold må sette søkelys på voksenrollen i barnehagen..... En slik yrkesrolle må jobbes fram over tid slik at den etter hvert gjennomsyrrer dagligdags samspill».

(Temahefte om barns medvirkning side 25)

FORELDRESAMARBEID - og gjensidige forventinger:

Rammeplanen 1.6 Samarbeid med barnas hjem:

"Foreldre og barnehagens personal har et felles ansvar for barns trivsel og utvikling. Det daglige samarbeidet mellom hjem og barnehage må bygge på gjensidig åpenhet og tillit." I Grandehagen jobber personalet hele tiden for at barna deres, det kjæreste dere har, skal ha en trygg og god hverdag. Det er omsorgsfulle voksne, som ser barnet og tar hvert enkelt barn på alvor. Foreldrene i Grandehagen skal være trygge på at deres barn blir ivaretatt, sett og respektert og at de får være med i fellesskap som gjør dem godt. Barnehagens personal og foreldrene har et felles ansvar for barnas trivsel og utvikling. Vi ser at den daglige kontakten med foreldrene er et viktig møte, hvor vi kan utveksle informasjon og fortelle hvordan barnet har det i barnehagen. (Virksomhetsplanene side 19)

JANUAR OG FEBRUAR (Uke 2-7) KJERNEKOMPONENT 1: AUTORITATIV VOKSEN

Personalet leser bok nr 1: *Alle barn på jorden har den samme rett.*

Arbeid i gruppene med de voksne:

- Refleksjon rundt egen rolle. God kvalitet krever god innsikt og her er noen forslag til hvordan dette kan jobbes med i gruppene. Hvor står jeg henne ifht det å være:
- - vennlig og engasjert i relasjonene? Hva må jeg gjøre for å få enda mer kvalitet over relasjonene?
- - er jeg selvdreven? Hvordan eller hvorfor ikke? Hva må jeg jobbe med? Trenger jeg veiledning? Og på hva?
- - sosialt kompetent – hvordan er jeg som et sosial vesen? Hva er mine verdier? Hva er grunnen til at dette er viktig for meg?
- - hvordan møter jeg nye ting? Med nysgjerrighet/interesse? Eller trekker jeg meg tilbake?
- - viser jeg høy grad av selvtillit? Hvordan viser jeg det?
- - god selvfølelse? Hvordan kommer dette til uttrykk overfor barna? Er det noe jeg må jobbe med? Hva ønsker jeg å jobbe med?
- - mye glede – hvordan viser jeg det? Hva ser de andre på meg når jeg er glad?

Arbeid i barnegruppene:

Med barna jobber vi med Løveloven: ***Jeg skal være meg.***

Forslag til emner:

- barns identitet
- barnet som subjekt
- barnets medvirkning
- barnets selvaktelse
- barnets integritet og verdighet
- respekten for barnet.

- Og med: *Men gi plass til andre slik at de blir seg.*

Forslag til emner:

- barnet i relasjon
- relasjonens betydning for personaldannelsen
- speiling som vekst
- Etikk/ansvar sprunget ut av speilingen
- Etikk forankret i situasjon/empati, perspektivtaking.

Vi må speile barna – vi må være speil.

FEBRUAR OG MARS (uke 8-13)

Kjernekomponent 2: Kommunikasjon og perspektivtaking

Personalet leser bok nr 2: *Kanskje er det du som gjør meg glad igjen.*

Arbeid i gruppene med de voksne:

- Alt er kommunikasjon (verbal og nonverbal) Viktig at det er samstemthet (kongruens) mellom det du sier og det du gjør eller viser med kroppen.
- - du får meg tilbake slik du sier jeg er
- - være beviste voksne
- - sette seg inn i den andres situasjon (øve opp barnets empatiske evne)
- - se andres behov
- - speile (Mead)
- - bygg felles forståelse
- -sette ord på kjernekomponentene

Arbeid i barnegruppene:

Med barna jobber vi med Løveloven: *Bry meg om en annen, hjelpe når jeg kan.*

Forslag:

- Her er det etikkens utspring i empati, det å bry seg om en annen.
- Se med den andres perspektiv
- Det du vil at andre skal gjøre mot deg, skal du gjøre mot dem.
- Trening i perspektivtaking

Og med: *Slik blir livet bedre for barn i alle land.*

Forslag:

- Etikkens overordnede mål, at livet skal bli bedre.
- La barna lære seg og sette mål for det de ønsker å oppnå i livet eller sin egen hverdag. Lær de å se etter bevisene sine for denne måloplevelsen. Barna vil da kunne ut fra et etisk perspektiv lære seg hva det er som er viktig for akkurat de. De vil bli klar over sine egne verdier i livet. Dette vil da senere kunne lære de å prioritere.

APRIL OG MAI (Uke 15-20)

Kjernekomponent 3: Tidlig innsats

Arbeid i gruppene med de voksne:

- - gi barna god kvalitet fra de er små.
- - øke kvaliteten på det som gjøres og innholdet i Grandehagen
- - mange barn har dårlige ryggsekker med seg. I bhg kan vi gi noe av det de mangler. Husk Grandehagens hovedmål!
- - vi kan ha «latenet» gener som kan være usynlige, men bli synlige Eks et barn kan være født med disp for å bli deprimert, vokse opp i en god familie uten å bli deprimert. Men skulle du vokse opp i en familie som sliter, kan genene bli synlige.
- - de første tre årene blir barnets «grunnmur» laget. Krevende gener og foreldre som er ressurs svake, blir vanskelig.

Arbeid i barnegruppene:

Med barna jobber vi med Løveloven: ***Ser du en som plager? Det er ikke bra.***

Forslag:

- utvidelse av Kardemomme loven
- ikke bare la være å plage andre, men være aktiv når det er noen som plages og si fra at det ikke er greit.
- Her kommer også barnehagens mål inn knyttet til det å bli sosialt handlingsdyktige. I dette ligger at barna stoler på sin egen sannhet med sine følelser og hvordan de reagerer i ulike sammenhenger og situasjoner.
- Det at de da stoler på seg selv og meddeler dette til andre.
- Trekke inn begreper som mobbe, erte, plage andre. Jobbe med disse slik at vi har felles forståelse av disse begreperes innhold. (ordet mobbe kan være et vanskelig ord)

- Og med: ***Alle må stå sammen om å si i fra***

Forslag:

- forankring av hva som er den rette handling i fellesskapets beste.
- Den som reagerer skal vite at han eller hun handler på vegne av en felles vilje i gruppen.

MAI OG JUNI (Uke21-26)

Kjernekomponent 4: Utfordrende atferd

Arbeid i gruppene med voksne:

- system analyse (se utdelte pkt fra boken «Varig adferdsendring hos barn – varig endring hos voksen
- for å få til endring i adferden hos barn må også den voksne være villig til å forandre seg.

Arbeid i barnegruppene:

Med barna jobber vi med Løveloven: *Alle barn på jorden har den samme rett*

Forslag:

- forankring av barnas rettigheter
- gjøre barna oppmerksomme på at de har rettigheter

Og med: *Til å være trygge og til å være sett:*

Forslag:

- Kan vi definere det «gode» og hva vil være målet for den «gode» handlingen?
- Hva legger barnet i ordet «trygg?» Hør hva barna sier og skriv det ned/dokumentasjon. Kanskje dette kan danne grunnlaget for et mer detaljert prosjekt som vil være med på å utvikle barnets sosiale kompetanse. (bhg hovedmål)
- Å være sett – vi er tilbake der vi begynte – speilingen
- det å være «sett» er grunnleggende for personaldannelsen. Hvordan ser de voksne på de ulike barna? Hva må de voksne jobbe med? Dette vil være med å øke bevisstheten til den voksne på sin rolle i relasjonsarbeidet.
- Et barn som ikke blir sett, er et forsømt barn.
- Blir barna i Grandehagen sett med gode øyne?

Vedlegg til strategiplan

i Grandehagen
barnehage.

Språkarbeid

Avdeling Fargeklatten: 0-3 år

1. Farger. Finn diverse gjenstander i en farge. Ha en liten gruppe med 2-4 barn. Sett barna rundt et bord og ta fram en og en ting fra en pose. Spør barna: Hva er dette, hva kan det brukes til, hvilken farge har den. Husk å prate i setninger og gjenta det barna sier. La barna leke med tingen før den settes midt på bordet. Gjør det samme med alle tingene etter tur. Gjør samme prosedyren 3-4 ganger på hver farge. Gå da videre med å ha 3-4 ting med samme farge og en med en annen farge. Prat da om hvilken som har lik farge og hvilken som er ulik. Bruk gjerne farge begrepet i andre settinger også. Som feks maling, bøker, tegning. Se hva barna har på seg ol.
2. substantiv og verb. Ved at vi sier verbet så skal barna kunne finne substantivet. Ta da flere gjenstander og en liten gruppe barn. Prat om hvilke ting som er der og spør barna: kan jeg få noe jeg kan kjøre med?.... Fint å ha 4-5 ting å kunne velge i. Gir barnet deg riktig ting så sier du ja flott denne kan jeg kjøre med. Gir barnet deg feil så sier du. Kan jeg kjøre med denne koppen?? Hva bruker vi koppen til?? . Lag så kjøre lyd og gjør det lettere og lettere for å veilede barnet inn til det rette svaret.
3. preposisjoner. Prat med barna hvor ting er. Den bilen står jo under stolen. .. Vi kan også prate med barna om hvor de befinner seg og evt be de om å gå til steder. Kanskje de klarer å legge dukka under/på dyna? Legge bilen i huset.... osv. Ved å bruke disse begrepene i hverdagen så lærer barna de. Om dere føler behov for det så ligger det et hus oppe i skapet som er egnet til å jobbe med dette.
4. Pronomen. For at barna skal lære å bruke pronomen må de høre den i bruk. Ved at vi voksne slutter å prate om oss selv i 3.person (bruke navnet vårt) men heller sier skal JEG hjelpe deg? Kom til MEG... Den er DIN... den er MIN. Så går dette av seg selv. Husk at det er vi som lærer hva barna skal si og hvilke ord det skal bruke.
5. Les for barna. Ved å lese for barna oppdager de viktigheten av skriftspråket. De ser at skrift betyr noe. De lærer også masse om setningsoppbygging Samtidig så hører de også språket i bruk. Ved å prate med barna om hva eventyret inneholder så lærer de tidlig å huske hva som blir lest. Dette er nyttig når de en gang skal lese for å lære.
6. former. Finn flere ting med samme formen. Bruk samlebegreper som rund form, firkantet form og trekantet form. Alle former som fingeren kan gå rundt og rundt på er en rund form. Altså så gjelder dette ovaler og sirkler. Ikke skill på dette men kall det for en rund form. Da lærer barna prinsippet for rund form: det går rundt og rundt uten noen kanter som stopper det. Bruk små grupper. La barna ta på de forskjellige formene mens du som voksen prater om de. Om barna blir oppmerksom på former rundt i bhg er det et stort pluss. Gjør det samme for firkantet og trekantet form også. Det er fullt mulig å trekke inn kunst aktiviteter også.
7. La barna få oppgaver i hverdagen. Legg legoklossen i kassa..... hent bilen på puterommet.... ta vottene dine bort til meg. Ved å gjøre dette venner barna seg til å kunne ta en beskjed og ting blir lettere når de en gang begynner på skolen beskjeder blir gitt i plenum.
8. Når barna spør etter noe så prøv å få fram mer enn kroppsspråket og «knirking». De fleste barn har lyder som kan minne om det de ønsker å si. Her er det viktig å kjenne barna og vite hvor mye man kan presse. Ved for mye press kan barna slutte å be om ting og ved for lite press så får barnet en sein språkutvikling. Gjenta det som er riktig når barna prøver å si noe. Legg gjerne trykk på lyder som mangler.

9. fantasi reise. Gjør en enkel fantasi reise med barna. Ha det ganske styrt og bestem hva vi ser og la barna forklare det. Noe alla... Oj se en hest... hva sier den... Farge.... ol....

10. det er viktig å la barna få oppleve og høre rim og regler. Velg ut noen få som barna kan bli kjent med og lære. Dette er med på å øke sortering av lyder og forståelse av språket.

11.Observasjoner. Barn på fargeklatten skal ha visse ting inne med tanke på språket. Her er en liten liste. Men husk at det er variabler:

- ord med: M P T N B D
- vanligvis forståelig uttale
- interesse for lek med andre
- hjelpe til
- meddele seg selv
- interesse for bøker
- interesse for rim og regler
- sangleker
- henvende seg verbalt
- være i dialog i kort tid (2-3 skiftinger)
- rette oppmerksomheten mot en oppgave
- holde oppmerksomheten
- liker å bli lest for
- bruker dagligdagse ord
- bruker verb
- bruker pronomen om seg selv
- finne dagligdagse gjenstander
- følge en instruksjon
- finne en ting ved at verbet nevnes
- 2-3 ords setninger
- stille spørsmål
- bruke nei/ikke i en setning.

De 8 punktene over er med på å hjelpe til at mange av disse tingene kommer på plass. Trenger dere fler utfordringer er det bare å lete i punktene som er beregnet til de andre gruppene.

Det er ikke meningen at det skal følges slavisk fra start til slutt på denne lista. Dere plukker selv det dere ønsker å jobbe med. Målet er at alle er innom alle punktene i løpet av et år.

Lykke til

Avdeling Paletten 3- 6 år

Blå gruppe. 3-4 år

1. **Farger:** arbeidet med farger fortsetter når barna kommer opp. Etter en kjapp gjennomgang av fargene som forklart under punkt 1 på fargeklatten, blir det mer fokus på ulikheter og likheter. Når et antall gjenstander med en farger har blitt presentert får barna i oppgave å finne en ting med lik eller ulik farge. Det er da en forutsetning at barna er trygg på fargene. Under dette arbeidet kan også preposisjoner kobles inn. Barna får da beskjed om å ta en fargeblyant med en farge og legge den på et bestemt sted i forhold til en stol. Er det barn som trenger mer utfordring så kan de få beskjed om å ta en blyant som ikke har gul farge. Da kommer lærdommen om nektende setninger inn. Prat om likheter og ulikheter
2. **Former:** Ta formboksen. Velg deg ut en form (runding, firkant eller trekant) og presenter denne på samme måte som ved fargene. Bruk 3-4 ganger på hver form før de blandes og det jobbes med likheter og ulikheter. La barna gå på form jakt i bhg. De kan finne former som er like og ulike. Det er også mange godt tips i tallsprell for jobbing med former. Kunstarbeid kan også benyttes som en måte å lære på. Husk å bruke begrepet FORM og ikke bare navnet på formen. Det kan også her benyttes preposisjoner som ved farge jobbing. Det er også mulig å koble inn fargene på formene. (ta den trekantede formen med blå farge) og evt størrelser om det trengs mer utfordring.
3. **Rim, regler og sang.** Ved å lære sanger får barna inn rytmen i språket. Mange barn som stotrer/stammer gjør ikke dette under synging. Begynn å rime på navn og tulle ord. Lær barna også respekt for andres grenser om noen ikke vil bruke sitt navn til riming. Lær barna enkle rim og regler. Det er en lomme bak i tall og språksprellpermen. To av disse inneholder rime kort. Regla som brukes ligger sammen med korta. Det er også et rim lotto i skapet.
4. **Fortelle hva noe er.** Ved å bruke korta fra TRAS spillet kan vi øke barnas ordforråd. Legg ut et og et kort på gulvet. Prat med barna om hva tingene er. Legg ut sånn at det er 2-3 kort pr barn. Som voksen skal du nå forklare hvilket kort du tenker på. Barna skal si hvilken ting det er. De skal ikke ta på kortet eller peke. Det barnet som sier tingen først får kortet foran seg. Etter n – en runder med «fritt ord» kan det være lurt å ta en og en sånn at alle føler mestring. Ha da i tankene om det er noen svake barn og la disse få gjette på de enkleste orda.
5. **Gjenfortelle.** Les en fortelling for barna og prat med de etterpå hva som skjedde. Spør gjerne barna direkte om noen er litt tilbakeholdene. Still spørsmål som gjør det lettere for dem om det står litt fast. Etterhvert kan feks det som blir lest bli mer og mer innviklet og det som blir spurt om mer detaljert. Man kan også med stor fordel få barna til å fortelle hva de gjorde på tur, på ettermiddagen etter bhg, i helga ol.
6. **Sortering /overbegreper.** Dette er noe barnet må lære. Hva er frukt og hva er grønnsaker?? Vi har her to spill om mat i skapet vårt. Vi kan også bruke en lek som heter mitt skip er lastet med. Velg da overbegrep som frukt, grønnsaker, uteleker, ting som vokser ute, lever i havet, vinter klær, sommerklær, ting som ruller, noe vi har på beina..... osv... Ved å bruke overbegrep i leken lærer barna seg disse også.

7. **Størrelser.** Ved å bruke begrepene størrelse, høyde og lengde og ikke bare den største, minste så får barna et mer variert språk. Da kan man bruke steiner, kuler, pinner ol. Be barna om å ta pinnen med lengst, mellomst eller kortest lengde. Den steinen som har mellomst, størst eller minst størrelse. Hva er egentlig den minste??? kan vi si at noe er minst? Det vet vi jo egentlig ikke. Men den har minst størrelse iforhold til disse steinene.. Hvilken av barna har den høyeste høyden eller den laveste høyden?
8. **Mønster.** Prat om hva slags mønster vi møter i barnehagen. Stripper, prikker, blomster, bølger... osv. Har noen likt mønster? Vi kan feks finne mange «mønsterkluter» som vi gjemmer i bhg. Barna skal så finne disse og fortelle hva slags mønster de har funnet.
9. **Fantasireiser.** Her får barna bruke alle begrepene de har lært. Lag en start og en slutt som er unik for deg. Eller bruk en du vet om. Det viktigste er at barna får en forståelse av når de er i fantasiland og når de er i bhg. La barna bestemme hvor vi skal dra. Det som er viktig er at alle blir hørt og respektert for det de kommer med. Noen må kanskje dempes litt mens andre må fremmes. Som voksen må du holde oversikten og den røde tråden. Barna lærer også oppbygging av en historie.
10. **Mime lek.** Det å leke «forvandle til» lek er en måte å trene barns oppfattelse av ting som blir sagt. De får øvelse i å få med seg sammenhenger og beskjeder på en leken måte

11. Observasjon

i følge TRAS skal barn 3-4 år mestre:

- følge regler i lek som blir ledet av voksne
- kunne følge instruksjon om å imitere en adferd
- bruke språket relevant i forhold til situasjonen
- være i dialog over litt tid
- formulere sine ønsker verbalt
- holde fast ved en selvvalgt aktivitet.
- leke og tøyse med språket
- høre forskjell på like ord som bil-pil...
- uttale ord med K og G riktig
- bruke spørre ord som hva, hvem, hvor.
- begynt å bruke overbegrep (dyr leker mat)
- forstå uttrykk som inneholder preposisjoner
- forstå 3-4 fargenavn
- bruke setninger med preposisjoner.
- forstå nektende setninger.
- klare på en positiv måte å få andres oppmerksomhet mot noe de selv er opptatt av.
- Sitte i ro når dette er forventet
- vente på tur uten å miste oppmerksomheten
- huske rim, regler og sangleker som blir ofte brukt
- bruke S,F og V riktig i ord. Eks sol- føl
- få med seg alle stavelser i lange ord.
- bruke 3-4 farge navn
- forstå nektende setninger
- bruke setninger med inntil 4 ord i riktig rekkefølge.
- bruke *og*, *men* til å binde sammen setninger .

Rød gruppe: 4-5 år

1. **Lytte.** Det er viktig at barna lærer seg til å lytte. Lag lyder der barna ikke ser hva som lager de og la de gjette hva som har blitt brukt. En annen variant er å vise to ting og bruke disse til å lage en lyd. Feks en penn og kopp. Ikke vis barna hvordan lyden lages men, la de gjette det. Her er det kun fantasien som legger begrensninger.
2. **Gjenfortelling.** Kravet for hvor mye barna skal huske (lengden på historien og detaljer) økes og kravene blir høyere. Vær nøye med å få med alle. Det er viktig å kjenne barna sånn at alle får oppgaver som de mestrer. Man kan også i liten gruppe bruke eventyr med konkrete fra snakkepakka. La barna få leke med disse etter at eventyret er fortalt og sitt som voksen og observer hva de har fått med seg.
3. **Gåter og vitser.** Ved å lære barn gåter og vitser så får de se gleden ved å bruke språket vårt. De øver seg også på konsentrasjon over hva som blir sagt. Det er to sett med gåter i tall og språk sprell. Den nysgjerrige musa er også et eventyr med et humoristisk poeng. Denne finnes i snakkepakken
4. **Rim og regler.** Det finnes mange forskjellige typer. Finn et utvalg som passer barna i gruppa og fortell disse ofte. Man kan også lage egne rim og regler. Det finnes rim lotto som er greie å bruke for å få barna trygge på hva det vil si å rime. Det finnes også to sett med bilder som rimer i tall og språksprell. Det ligger en laminert regle som passer til bildene i hver lomme. Det kan feks lages en lek der barna skal finne ting som rimer på noe el...
5. **Flertall og entall.** Ved å være bevist voksen når barna snakker så snapper man opp mange ting som det kan være greit å jobbe med feks bil-bilene. Det er en veldig vanlig feil at barn velger samme bøyning metode på alle substantiv når de først har oppdaget dette. Legger man merke til barn som bøyer feil så kan det være lurt å gi dette barnet oppgaver der bøyninger er tilstede. Det kan være ting som hent alle bilene med blå farge. Ta to biler med rød farge. Osv....
6. **Fortelle tid.** Bruk tid på å la barna fortelle om ting de skal og ting de har gjort. Dette er med på å gi barna bedre kontroll på bøyning av verb. Sier barnet: i morgen skal jeg kjørte bil til bestefar. Så gjentar man med oj skal du kjøre helt til bestefar i morgen. Da hører barnet den riktige bøyningen og etterhvert så blir det riktig. Barna vender seg også til å stå foran flere å fortelle noe. Dette kommer nyttig med når man begynner med framføringer på skolen.
7. **Kategorisering og sortering:** Gi barna oppgaver med å sortere forskjellige ting. Her kan man bruke uendelige varianter. Det kan gå på dyr med to bein, farger størrelser, former ol. Som nevnt under blå gruppe så kan man også bruke leker som «mitt skip er lastet med»
8. **Form og farge.** Ved å repetere form og farge begrepene kan disse begrepene kombineres. Feks ta de trekantede formene med rød farge..... her kan også nektende setninger brukes. Fin en trekantet form som ikke har gul farge.... Husk def på formene og bruk kun grunn navnene. Sier barna egennavnet så formene så sier man «ja denne sirkelen er en rund form» Det finnes også en bøtte med former i forskjellige fager i skapet. Her kan vi også prate om hva som er ulikt og hva som er likt. Er to runde former med ulik farge like eller ulike?

9. **Alias.** Legge fram noen kort slik at barna får se de, ta de så bort igjen. Forklar et og et kort for barna og de som gjetter riktig «får» kortet. Om det er noen barn som ansees som svakere så spørres en og en slik at alle får et kort. Spar de lette til de svake. Det er et mål at barnet selv skal forklare hva som er på kortet uten å si hva det heter, mens de andre barna gjetter.
10. **Stilling. Skrå, vannrett og loddrett.** Her kan det brukes et lodd i en trå for å illustrere den loddrette stillingen. Ved å bruke en flaske med vann for å illustrere vannrett så får barna en huskeregel. Skrå kan illustreres med modellkitt og blomsterpinner. Det ligger også et spill i permen «språkspill» i skapet. Dette er med på å hjelpe barna til å lære å skrive bokstaver.
11. **Størrelse og høyde.** Ta ting med forskjellig størrelse, gjerne like ting i starten for å gjøre det mer tydelig. Ta fram to størrelser (i midten) og spør barna hvilken som har størst størrelse. Ta så en som er mindre eller større og spør om ting nå er anderledes? Hvilken er nå størst/ minst? Vi kan ikke si at noe er størst eller minst.... men de er størst iforhold til de tingene vi har. Eks denne ballen har større størrelse enn denne ballen... min den har mindre størrelse enn denne ballen..... Det samme gjøres med høyde. Bruk forskjellige begreper og ikke bare størst. Bruk minst, kortest, tyngst, eldst, osv. Da får barna et rikere språk og de får fler begreper å spille på.
12. **Høyre og venstre.** Fin forskjellige dyr og sett de på en rekke. Be et og et barn om å ta et dyr. Feks ta det dyret som står til høyre. (om man bruker to stk) Man kan her gjøre det mer vanskelig ved å ta fler dyr. Ta det dyret som står på venstre siden av.... Husk å prate utifra barnas høyre og venstre. Dette kan også taes med i fantasi reiser.
13. **Fantasi reiser.** Gi mindre hjelp en i blå gruppe. Styr historien så lite som mulig og la barna lage historien selv. Bruk ellers samme opplegg som blå gruppe.

14. **Observasjoner.** I følge TRAS skal barn mellom 4-5 mestre:

- delta i samlek med andre barn over tid (da med mer en et barn)	- gjøre seg lett forståelig
- deltar i rollelek.	- fortelle gåter og vitser
- følge sosiale spilleregler.	- holde oppmerksomheten over tid
- fortelle en historie med en viss sammenheng.	- leke uten å forstyrre andre
- uttale konsonant sammensetninger i ord (trapp, veske, fisk)	- delta i lek og aktiviteter som forventet for aldersgruppen
- uttale S lyden riktig	- rime på egenhånd
- Uttale R lyden riktig	- vise interesse for leke skriving
- bruke ord som angir <i>form, størrelse og antall</i>	- skrive navnet sitt
- Sortere ting i kategorier	- bruke flertalls form av substantiv
- gradbøying av adjektiv (største, minste, fineste...)	- bruke fortidsform/ fremtids for av verb.
- stille hvorfor og hvordan spørsmål.	- stille hvorfor og hvordan spørsmål bruke setninger som viser til noe som akl hende eller har hendt
- Bruke fordi setninger.	- forklare hva en ting er uten å si navn.
	- bruke setninger som vise til noe som har skjedd eller skal skje.

Gul gruppe: 5-6 år

1. **Form:** I samlings stund så kan barna få oppgaver som å ta den formen som er lengst unna den trekantede formen med rød farge. Evt bruk høyre og venstre. For å forberede barna for læring av bokstaver skal de også lære uttrykk som rettlinjet form og buet form. Dette er begreper de får høre når de skal lage de forskjellige delene av bokstaver. Det ligger et lotto spill i permen merket «språk spill» som inneholder dette.
2. **Stilling.** Repeter stilling som det ble jobbet med i rød gruppe. Dette kobles nå til bokstavene når barna skal lære disse. Feks bokstaven A har to skrå linjer og en vannrett linje.
3. **Størrelse og høyde** jobbes på samme måte som i rød gruppe. I tillegg kan man også måle ting i cm/meter for å se hva som har lengst lengde eller kortest lengde. Kanskje man kan stille alle barna på en rekke og la et og et barn sortere de andre fra høyest til lavest. Det som er viktig er at man som voksen tar med begrepene som lengde, høyde, størrelse og ikke bare sier størst, lengst osv.
4. **Plassering.** Her er det tenkt at man skal jobbe videre med høyre og venstre som i rød gruppe. Barna skal også lære seg begreper som andre, første, tredje osv. Dette kan gjøres ved å stille plast bjørnene (de står i skapet) på en rekke og be barna si hvilken farge det er på den tredje bjørnen... husk å tenke fra barnets venstre mot høyre. (lese retningen) Legg oppgavene opp etter hvert barn. Man skal alltid begynne med å sette bjørnene på plass mens man sier første, andre osv når de settes ned.
5. **Alias.** Vis barna noen kort og ta de bort. Et og et barn kommer fram og ser på et kort som de skal forklare til de andre. De skal ikke si hva det heter men forklare hva det er. La de andre barna gjette hvilket kort som blir forklart.
6. **Gruppere.** Fin forskjellige ting å la barna gruppere de / sortere. Hvilke kriterier velger de å jobbe etter? Går de på former, størrelser, farger, hva det kan brukes til el? Her kan det benyttes plastbjørner, formene i bøtta, ting fra form og farge kurvene, ting man finner ute ol.
7. **Antall.** For å lære barna begrepet antall kan det brukes et lottospill som ligger i «språk spill» permen. Her er det former og antall. Man sier da feks: er det noen som har et kort med trekantede former, rød farge og antall 3? Hvilket antall bjørner er det her.? Lag noen grupper med forskjellig antall ting. Hvor er det størst antall og hvor er det minst antall ? Hva er gruppene like i og hva er de ulike i? Vi kan gjøre små endringer og spørre barna om noe er endret? Feks Er det fremdeles høyest antall blå bjørner eller er det høyest antall røde bjørner?
8. **Vekt.** Når det prates om vekt er det alltid i forhold til noe. Feks denne steinen har tyngre vekt enn denne blomsten. Denne konglen har lettere vekt en denne pinnen. Det blir det samme her som ved størrelses jobbing i rød gruppe. Vi kan ikke si sikkert at noe er størst, men de er størst i forhold til.....
9. **Tid. Hva er tid.** Her skal barna få en forståelse av hva tid er. Gjør ting som tar kort tid og ting som tar lang tid. Klarer barna å gjøre forskjellige ting på den samme tiden? Bruk stoppeklokke for å måle tiden. Hvor lenge tror de at et minutt er? Et sekund? En time? Bruk aktivt tidt begreper som i går, i morgen osv. Hva er snart??

10. **Klokken.** La barna få innsikt i klokken sin funksjon. Gi de beskjeder at når klokken er så skal vi rydde tegne sakene. Sett en klokke synlig og vis barna hvordan klokken skal se ut når den er det gitte klokkeslettet.
11. **Fantasi reiser.** Dette er noe som blir med hele veien. Ved å la barna bli med på å skape sin egen historie får de øvelse i det å skrive stil når de begynner på skolen. De lærer om oppbygging i en historie og de får stimulert fantasien sin. Det er veldig moro om man klarer å skrive ned historien for så å lese den for barna etter på. Det kan være lurt å prate om turen etter på for å få en gjenfortelling.
12. **Historie lagning.** Velg ut noen alias kort og legg disse med bilde ned. La et og et barn trekke et kort. De de ser på kortet skal bli med i fortellingen. Feks (en mann) det var en gang en mann (neste barn trekker en klovn og fortsetter fortellingen) denne mannen møtte en klovn som trengte hjelp..... Kanskje det er du som voksen som må lage historien... la barna velge om de vil lage eller om du skal gjøre det. Etterhvert kan de stimuleres til å gjøre det mest mulig selv.
13. **Lese historier og gjenfortelle.** Dette gjøres mer og mer av barna selv og med mindre hjelp av den voksne. Nå holder det kanskje å si : hva handlet boka om???

Disse punktene er ment som en start i språkarbeidet. Det er flott om hver enkelt gjør det til sitt eget og bruker det på sin måte. Det er fullt mulig å bruke oppleggene på tvers av gruppene dette er kun ment som en mal. Ting man gjorde i de tidligere gruppene trekkes videre når barna blir eldre.

Lykke til med arbeidet.

Plan for arbeidet med bevisstgjøring knyttet til pedagogisk ledelse

Vi har møter i vår ledergruppe to ganger pr mnd. Vi vil da benytte disse til refleksjon og evaluering av vår leder rolle.

Våren 2015 skal vi jobbe både i gruppe og individuelt med en refleksjonsoppgave, som skal bidra til at alle i ledergruppen blir mer bevisst den utviklingen som har skjedd knyttet til våre lederroller dette siste året.

Vi skal også på bakgrunn av dette komme frem til hva vi det kommende året ønsker å videreutvikle. Våre evalueringer knyttet til disse refleksjonene vil være med å danne grunnlaget for vårt neste lederseminar i september 2015.

Daglig leder vil være tilgjengelig med både coaching og veiledning underveis, ut fra hvilket behov hver enkelt pedagogiske leder har for sin prosess.